FEMININE CHARACTERS IN VASILE VOICULESCU'S STORIES

Iuliana Voroneanu
PhD. student, „1 Decembrie" University of Alba Iulia

Abstract:Voiculescu builds his feminine characters with force and grace, adding besides specific elements to femininity, fascination, illusion and magic. Some identify themselves with human beings, conscious, deities, witches, or living creatures or feminine elements of nature, thus falling into the category of initiating characters of the fantastic trauma that is about to make changes to the second category, the characters of the type experimenter or recipient of the ongoing epic adventure.
Magic experiences stimulate the desire to overcome and change fate; in the Romanian folk tradition, an important place is occupied by the spells, charms and ghosts that invoke with symbolic values every little thing in the surrounding world.

Keywords:symbolic values, witches, black magic, fear, mintal

Personajele feminine din povestirile lui Voiculescu se regăsesc cu precădere în lumea satului, izolate de civilizație, simple, dar fiind învestite cu trăsături ficţionale anume selectate, reușind să fascineze cititorul și să-l transpună treptat într-o realitate aflată sub influenţa mitului şi a hierofaniilor unde orice este posibil.

Voiculescu construiește își construiește personajele feminine cu forță și grație, adăugând pe lângă elemente specifice feminității, fascinaţie, iluzie și magie. Ele își exercită existența, se ascund sau se dezvăluie după propriile reguli în lumea/ lumile aparte. Majoritatea personajelor feminine din proza scurtă a lui Voiculescu sunt ancorate în experienţe ancestrale care evidenţiază legătura lor extraordinară cu locurile, elementele vitale, tradiţiile și ritualurile străvechi.

Deși nu au o profunzime considerabilă, în majoritatea povestirilor, personajele feminine sunt așezate în centrul acestora, tocmai pentru a oferi scenelor o anumită mobilitate, un grad de fantezie și fantastic, într-un cadru complex. Având un rol minor, limitat, dar foarte bine definit, ele reprezintă factorul cauzator de fenomene psihice inexplicabile care au urmări asupra ființei și a psihicului.

Unele se identifică cu ființe umane, conștiente, zeități, vrăjitoare, sau cu ipostaze de viețuitoare sau elemente feminine ale naturii, încadrându-se astfel în categoria *personajelor inițiatoare*[1] ale traumei fantastice care urmează să producă schimbări asupra celei de a doua categorii, personajele de tip *experimentator sau destinatar*[2]al aventurii epice în desfășurare. Experiențele magice stimulează dorința de a depăși și modifica destinul; în tradiția

[1] Sergiu Pavel Dan, Fețele fantasticului delimitări, clasificări și analize, Pitești, Editura Paralela 45, 2005, p. 66
[2] Ibidem, p. 66

populară românească, vrăjile, farmecele și descântecele ocupăun loc important, care învestesc cu valori simbolice orice lucru mărunt din lumea înconjurătoare. Orice problemă, situație dificilă sau de nerezolvat, își găsește soluția prin apelarea la un remediu vrăjitoresc. Personajul experimentator din povestirile selectate este motivat să creadă că soluționarea anumitor situații existențiale stă în abilitatea acestor reprezentante ale feminității. Superstițiile, interdicțiile, sfaturile, orice remediu sau act vrăjitoresc, sunt demne de luat în seamă atunci când dragostea, gelozia, invidia sau aspirațiile spirituale nu au nici o cale de soluționare vizibilă pentru personaje.

Privite cu scepticism, dar și cu curiozitate, personajele feminine negative din *Povestirile* lui V. Voiculescu pot fi definite ca deținătoare a unor tehnici de control al forțelor obscure – sau nu – ale lumii, uzitând de ritualuri magice, astrologice şi alchimiste, exercitându-și controlul asupra ființelor și al afectelor, al sensurilor și al obiectelor din jur, generând un complex de credințe superstițioase și obținând intervenția unor forțe malefice sau a diavolului pentru a comite sacrilegii sau miracole.

Există mai multe nivele de funcționare a acestor acte și practici magice considerate impure, deși există credința colectivă și individuală în eficacitatea cuvântului și a ritualului în sine. La nivelul comunităților unde ele sunt admise și recunoscute, sunt percepute ca fiind atât utile, cât și nocive; de ele se leagă percepții, valori și emoții individuale contradictorii, de la fascinație la frică, de la plăcere la oroare, de la atracție la repulsie.

În credința populară românească, această formă de vrăjitorie, a farmecelor, denumește atât magia pozitivă, albă, cât și cea negativă, magia neagră. În povestirile lui Voiculescu, această practică de manipulare a forțelor supranaturale pentru a provoca efectele dorite, este influențată de idei religioase, de misticism și ocultism, în strânsă legătură cu știința și psihologia.

Femeia-vrăjitoare, ființă monstruoasă

La capătul unui sat de munte, „înşirat pe nişte râpi", într-un timp vechi, sălăşluieşte o vrăjitoare: „o bătrână descărnată, puţin adusă de spate, cu nas cocârjat, cu barba întoarsă în obrazul numai creţuri", cu ochii ca doi cărbuni aprinşi, ştirbă şi strâmbă. Deşi iniţial o înfăţişare familiară, asemenea descrierilor din povești, intenţia autorului în *Iubire magică* este să-i creeze vrăjitoarei o imagine mai înspăimântătoare care să contrasteze cu chipul celei de care se va îndrăgosti orăşeanul – Mărgărita, evident, motivul dedublării.

Fiind refuzat în mod repetat și tratat cu real dispreț de către Mărgărita, poetului i se revelează ca singură soluție, practica magică a vrăjitoarei satului, Sibila, care îi întărește acestuia convingerea că Mărgărita este o „ unealtă", pe care doar Necuratul „o arată fragedă și frumoasă". Pentru poetul îndrăgostit, iubirea înseamnă un șoc existențial, el își leapădă raţiunea și credința, apelând la magie și fiind gata să își vândă sufletul pentru a afla modul demonic prin care ar putea atinge aceeași undă identică de vibrație cu a femeii ce a pus stăpânire pe ființa sa. Simplul artificiu de magie spulberă frumusețea absolută, descoperind „antipodul urâtului care neagă erosul".[3]

Poetul îi strecoară Mărgăritei solzul de peşte descântat de bătrâna vrăjitoare sub cămaşă și instant, acesta devine martor la procesul metamorfozării femeii care îl vrăjise cu frumusețea ei,

[3] Maria Elena Ganciu, *Vasile Voiculescu și riscurile experienței mistice*, Editura Limes Epifania, Cluj, 2013, p. 81

concretizându-se într-o experiență terifiantă, de un „realism halucinant", trecând de la surpriză la neliniște, spaimă și teamă, într-un adevărat spectru al morții: „ În fața mea sta o strigoaică, cu ochii de albuș de ou răscopt, plesnit de dogoare; nasul mâncat de ulcer, obrajii scofâlciți se sugeau adânc între gingiile știrbe și puruiate. Sânii tescuiți atârnau ca două pungi goale, uscate și încrețite. Coastele îi jucau ca cercurile pe un butoi dogit. Și în bazinul șoldiu, pe crăcanele oaselor picioarelor, măruntaiele spurcate clocoteau ca niște șerpi veninoși și duhoarea morții umplu deodată lumea." El nu percepe doar imaginea pe care i-o descrise vrăjitoarea, aceea a strigoaicei. Această traumă psihică va continua să îl va urmărească de-a lungul existenței.

Personajul narator resimte șocul metamorfozei, realitatea și raționalitatea fiind înlocuite la nivel psihologic cu o cauzalitate imaginară și inacceptabilă. El admite existența unor forțe supranaturale pe care nu le poate controla, care au consistență și care se manifestă vizibil. Lumea reală interferează cu cea a forțelor malefice, starea de confuzie provocată de evenimente și fapte stranii se amplifică proporțional odată cu efortul de căutare a adevărului și a explicațiilor logice.

Femeia bătrână

Cu un statut social care nu mai miră, Kiva, ţiganca bătrână este vrăjitoarea şatrei din povestirea *Sakuntala*. Bătrâna are un rol definit în „jocurile dragostei şi întâmplării''.

Deși nu se aseamănă cu alte vrăjitoare bătrâne, Kiva își practică magia necontenit asupra celor din jur, excepție făcând doar cel pe care îl iubește în taină, Dionis. Ea își manifestă loialitatea oarbă față de stăpânul inimii sale, Dionis. Îl urmărește peste tot, nefiind deranjată de noul vizitator și de privirile lui curioase, chiar indiscrete: „După noi s-a luat, ca o cățea greoaie, lăbărțată de prea mult fătat, cu țâțe fleșcăite atârnând aproape de pământ, Kiva, vrăjitoarea lăii. Și aici eram dezamăgit. Ea dezmințea tipul clasic de babă încovrigată pe picioare sfrijite ca fusele.... Mă așteptam la un chip de smochină neagră, ponosită, din zbârciturile căreia să iasă lama unui cosor coclit și să frigă doi ochi răutăcioși de viperă, fără pleoape. Kiva, dimpotrivă, era o baldâră groasă, butucănoasă, cârnă, cu fața rotundă slinoasă și pătată ca o lună mâncată de vârcolaci, dar cu o expresie de bunăvoință și înțelegere omenească.

Este înzestrată cu puterile supranaturale, având capacități uluitoare de a controla și viața subconștientă, ca o mamă a tuturor țiganilor din șatră.: „Numai ochii o dau de gol. Ochi rotunzi de bufniță care scrutează umbrele și văd în beznă...Iar mâinile mici, cu degete delicate și nervoase, îi destăinuiau toate iscusințele". Își atribuie chiar și postura mamei-surogat a fetei rămase orfană, până și frumusețea fetei i se datorează, în povestea ei despre copilăria Sakuntalei. Bătrâna Kiva îl descântă pe bolnavul de dragoste și îl primește în cortul ei, îi păcălește pe toți cei din jurul ei ca să-și îndeplinească visul, dar până la urmă înțelege că Dionis nu este interesat de ea. „Nu mai încăpea îndoială; Kiva arsese. Dar cum? Nimeni nu-și da seama. Toți ajunseră la încheierea că țiganca urcase beată să ție calea lui Dionis, adormise cu țigara aprinsă și cortul luase foc. Nu era altă explicație. Eu am tăcut. Știam însă adevărul. Kiva prea iubise mult pe Dionis ca să-i îndure plecarea. Pentru el trădase tabăra, mințise pe Stanciu, vânduse pe Rada. De dragul lui se făcuse unealtă și din vrăjitoare ajunsese vrăjită. Odată cu Rada cădea și ea (...) Atunci a intrat în cort și și-a dat foc singură. Ca o vădană din India. Pe rugul alcătuit din patul lui Dionis."

Ieşirea din tiparul negativ

În *Lacul rău*, natura îşi arată ostilitatea faţă de om, având intenţii ucigaşe: „ Bântuit de duhuri şi vârtejuri lăuntrice, lacul se ştia că e fără fund, lac rău: înhaţă- şi ce apucă nu mai dă drumul. La faţă se arată curat şi ademenitor. Dar numai la câteva palme dedesubt mişună o plasă vie de brădiş lacom, răsfirat ca o nesfârşită caracatiţă, care te prinde şi te încâlceşte fără putinţă de scăpare. În câteva clipe, iezerul te trage într-unul din nenumăratele puţuri şi cotloane care-l căptuşesc, unde te închide ca într-o pungă." La început Gheorghieş, pescarul pur, păstrător al legilor naturale ale apei, se afla sub protecţia lacului. Când se întoarce din armată, acesta este influenţat de lumea decăzută, „şi-a pierdut curăţenia sufletească, modestia, liniştea, sentimentul supunerii faţă de legile naturii, adică şi-a alterat esenţa lui umană de pescar vechi.[4]" Drept consecinţă a abaterii, lacul îl pedepseşte şi Gheorghieş se îneacă. După moarte, lacul nu permite nimănui, nici satului, nici autorităţilor, să recupereze trupul pentru a fi îngropat după datinile creştine.

După ce toate resursele fireşti sunt epuizate, îşi face apariţia bătrâna Savila, o cunoscătoare a tainelor şi vrăjilor apei, a lumii pescarilor. Aceasta iasă din tiparul ipostazelor negative feminine. Încă din momentul apariţiei lângă lac, apare înconjurată de copii, de neamuri, de întreg satul. O bătrână în vârstă de o sută douăzeci de ani, cu trup firav dar cu mintea şi sufletul intacte, dovedeşte o „ nesmintită înţelepciune pescărească", aflându-se la originea comună, îndepărtată, a neamurilor de pescari de pe malurile lacului. Poate cel mai semnificativ fapt este sosirea bătrânei, nefiind chemată de nimeni, ca şi cum ar fi fost călăuzită de o forţă ocultă care o alimentează cu puteri noi. „Atunci bătrâna, sprijinită de femei, se aplecă asupra iezerului şi începu sa taie apele in chip de cruce cu cârja, îngânând o veche vrajă, ca un bocet: împăca peştii, chema sufletul apelor şi-i cerea îndurare pentru cei ce au greşit şi l-au pângărit. Iar se ridica uitându-se la cer şi iar se încovoia peste ape, închinându-se cu toiagul în cele patru zări spre care plecau cercuri."

Ritualul îmblânzirii apelor este redat în detaliu, accentuând abilităţile acesteia de a controla adâncurile. Atitudinea bătrânei este una umilă, caracterizată prin modestie şi simplitate, prin gesturile ei sigure demonstrând supunere atât în faţa apei, cât şi faţă de pronia cerească : „Bătrâna stete multă vreme aşa, întoarsă cu spatele spre soare, ascuţindu-şi privirile ca pe nişte iscoade trimise departe când pe cer, când pe luciul apelor. Străbătură oare aievea vederile ei prin obrocul vânăt al undelor? Sau ea citi vedenia numai în limpezimea lăuntrica a ochilor ei?" . Făcând uz de simbolurile creştine, „turta din făină alba în chip de prescură" şi „ crucea strunjită din topor", Savila cere şi ajutorul preotului pentru a-l găsi pe tânărul înecat. „Bătrâna bătea tot mai aprig în cruce apele cu toiagul. După câteva şovăiri turta porni din nou, ca o corabiuţă făcută de copii, de data asta îndreptându-se spre copca răzleaţă către care se ţintise toiagul Savilei, unde se opri. Si nu se mai clinti din loc."

Între bătrâna înţeleaptă şi flăcăul înecat există o legătură neexprimată în vorbe, având ca element comun puternic lumea apei. Bătrâna reuşeşte să îmblânzească duhul apelor şi reuşeşte să elibereze trupul tânărului captiv: „După o scurtă caznă, apele se îndurară şi sloboziră prada

[4] Elena Zaharia Filipaş, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, p.137

aninată de cârligul unei prăjini.” Tânărul este redat comunității, spre îngropare creștinească după datină.

Încărcate cu puteri ale inconștientului, personajele negative feminine din povestirile voiculesciene își asigură controlul asupra celor din jur, prin atitudine și personalitate, depășind granița dintre magie, vrăjitorie și știință prin conștiința morală.,, Rod al refulărilor, ele încarnează dorințele, spaimele și celelalte tendințe ale psihismului nostru care sunt incompatibile cu eul nostru, fie că sunt prea infantile, fie pentru orice alternativă.”[5]

BIBLIOGRAPHY

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri*, traducere de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș (coord.), Editura Polirom, Iași, 2001

Dan, Sergiu Pavel, *Feţele fantasticului delimitări, clasificări şi analize*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005

Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001

Jung, Carl Gustav, *În lumea arhetipurilor*, București, Editura Jurnalul literar, 1994

Ocinic, Mirela**,** *Un vis iluminat de-un fulger*, Sibiu, Editura Imago, 2002

Papadima, Ovidiu, *O viziune românească asupra lumii*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 1995

Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002

Zaharia -Filipaș, Elena, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, Editura Minerva, București, 1980

[5] Adler Gerhard, *Etudes de Psychologie Jungienne*, Geneva, 1957, p. 18